

Průběžná zpráva o výsledcích grantového projektu MK0 0002322103 za rok 2007
Výzkum a vývoj nových postupů v ochraně a konzervaci vzácných písemných památek
Metodika a dokumentace stavu poškození fondů, konzervátorské průzkumy

Jan Novotný

V roce 2007 pokračovala práce na systematickém vytváření databáze restaurátorské dokumentace. Při navrhování architektury databáze se vycházelo z dostupných materiálů, které byly postupně evidovány a zpracovávány.

Primární záznamy v analogové podobě byly kompletně rozříděny podle jednotlivých typů materiálů a uloženy do archivačního pořádacího systému. Ve speciálních obalech a archivačních krabicích jsou uchovávány odděleně a evidovány podle knihovních signatur. Rovněž digitální záznamy v počítači byly přehledně uspořádány do složek a jsou archivovány pod jednotným označením (celkem cca 11 000 snímků).

Dalším krokem bylo vytvoření pomocné **evidenční databáze** všech primárních záznamů. Tato databáze usnadňuje kompletování a dohledávání jednotlivých typů materiálů (černobílé negativy na kinofilmu nebo svitkovém filmu formátu- 6 x 6 cm, 9 x 11,5 cm, 13 x 18 cm, barevné negativy na kinofilmu, barevné diapozitivy, digitální snímky, restaurátorské zprávy na papírových formulářích, záznamy z databáze centrální evidence dokumentu), také je využívána k revizi původního značení záznamů (tj. záznamů bez signatur pořízených při akvizici nebo nesprávně označených záznamů. Tímto způsobem je **retrospektivně** zpracována restaurátorská dokumentace do roku 1970. Jednotlivé analogové záznamy byly převedeny do digitální formy a jsou pokračuje jejich zpracování. Celkem bylo zatím pro archivační účely naskenováno 224 papírových formulářů rukopisů, 608 polí ČB kinofilmu, 2520 barevných diapozitivů, 365 polí negativů 6 x 6 cm, 258 polí negativů 9 x 11,5 cm.

V roce 2007 byly vybrány vhodné terminologické výrazy a jejich ekvivalenty pro popis papírových a obrazových dokumentů. Na základě dochovaných záznamů byl vytvořen **slovník klíčových slov** (v podobě řízeného hesláře). Tento heslář je speciálně zaměřený na popis fyzického stavu historických knih či jednolistů, zahrnuje také typologický popis a popis poškození; dále na restaurátorské postupy a zásahy, podrobně jsou rozepsány použité materiály a chemické látky včetně metod chemického ošetření a konzervace (*viz Příloha č.1*).

Jednotlivé moduly obsahují:

- typologický popis** (fyzický popis knižní vazby, knižního bloku, volných listů)
- popis poškození** (poškození jednotlivých prvků a částí)
- restaurování**
- chemikálie, materiály** (podrobný popis jednotlivých metod a postupů z hlediska použitých chemikálií a materiálů)
- evidenci dokumentace**- rukopisy, tisky

Restaurátorské zprávy na papírových formulářích jsou psány ve většině případů **rukopisně**. Z tohoto důvodu není aplikace technologie OCR k automatickému převedení textového záznamu do strojem čitelné podoby a k fulltextovému vyhledávání informací optimálním řešením.

Podle slovníku vybraných klíčových slov byla vytvořena koncepce databáze pro vyhledávání a ukládání dalších záznamů. Při **projektování architektury databáze** se od počátku počítá s její **otevřenou strukturou**. Podle dalších hledisek zkoumání lze průběžně rozšiřovat počet adekvátních klíčových slov, tak aby byl plně využit potenciál dostupných informací.

Záznamy jsou prozatím ukládány v programu Microsoft EXCEL. Jednotlivé moduly je možné propojit podle knihovních signatur, které jsou hlavním identifikačním a **indexačním údajem**, i podle adresářů (viz **Příloha č.2**).

příklad indexování digitálních kopií záznamů na různých materiálech vztahujících se k jedné knihovní signatuře:

XVII F 25_1027	27 snímek na kinofilmu
XVII F 25_2015	15 snímek na svitkovém negativu 6 x 6 cm
XVII F 25_3025	25 snímek na svitkovém negativu 9 x 11,5 cm
XVII F 25_4101	101 snímek na diapositivu
XVII F 25_5004	4 strana papírového formuláře restaurátorské zprávy

Základní **konstrukční strom databáze** tvoří hierarchicky uspořádané adresáře, na nejnižší úrovni doplněné systémem rozbalovacích a zaškrtačacích menu s klíčovými slovy pro podrobný popis záznamu. Tato klíčová slova budou v podobě metadat ve formátu XML připojena pod jednoznačným indexačním značením k digitální kopii záznamu. Při popisu pomocí konstrukčních stromů s rozbalovacími menu je zohledňován princip **prekoordinace**. Při vyhledávání potřebných informací podle různých kritérií je naopak uplatněn princip **postkoordinace**, jednotlivá klíčová slova na konci kořenové struktury databáze lze při vyhledávání informací libovolně kombinovat. Tímto způsobem jsou účelově vytvářeny vazby mezi jednotlivými klasifikačními třídami.

Takto navržená architektura databáze vytváří prostor pro propojování specifických hledisek zkoumání s konstrukčními prvky knižního objekt. Konstrukční prvky knižní vazby lze při lineárním pojetí sledovat odděleně.

Ve stromové struktuře jsou tedy zohledněny dvě roviny pohledu:

- jednotlivé prvky popisu jsou ve **vertikálním směru** logicky uspořádány podle oboru nebo předmětu bádání (viz **Příloha č.3**)
- na jednotlivé prvky je možné nahlížet v **horizontálním směru** v odlišném kontextu-fazetový přístup (viz **Příloha č.3**)

Po zpracování zkušebního vzorku rukopisů v programu Microsoft EXCEL a po vyhodnocení stávající formy databáze (generování, struktura a relevance zpracovaných dat) se uvažuje o přechodu na jinou softwarovou platformu, která umožní efektivnější ukládání informací. V roce 2008 je naplánováno vytváření **formulářových listů** s rolovacími nebo zaškrtačacími poli v některé z programátorských aplikací (např. Java, SQL).

Podle navržené hierarchické struktury databáze (bez ohledu na způsob ukládání dat v programu Microsoft EXCEL, SQL) budou výsledná data konvertována do **formátu XML** a připojena k digitální kopii obrazového záznamu. Tento postup usnadní budoucí archivaci dat a zefektivní vyhledávání informací. Vytvořením kompatibilního prostředí se zjednoduší migrace dat, vybrané části obrazové databáze by mohly být zpřístupněny v rámci virtuálního badatelského prostředí v některé z komplexních digitálních knihoven historických fondů (např. Manuscriptorium).